

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ และเป็นตัวเร่งที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ในสังคม แต่การจะเร่งรัดพัฒนาการศึกษาทุกระดับให้มีคุณภาพนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือครูหรืออาจารย์ผู้ให้การศึกษา ถ้าครูอาจารย์มีความรู้ดี มีทักษะในการถ่ายทอดความรู้เป็นอย่างดี กล่าวคือได้รับการศึกษาและฝึกอบรมมาเป็นอย่างดีแล้ว ก็จะช่วยให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้เองการฝึกหัดครูจึงมีบทบาทและมีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา

ปัจจุบันการผลิตครูส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการฝึกหัดครู เพราะกรมการฝึกหัดครูมีวิทยาลัยครูในสังกัด กระจายอยู่ทั่วประเทศถึง 36 แห่ง จึงจัดได้ว่ากรมการฝึกหัดครูเป็นหน่วยงานผลิตครูที่ใหญ่ที่สุด และถ้าหากการจัดการฝึกหัดครูเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพแล้ว ก็ย่อมจะส่งผลให้การจัดการศึกษาของชาติบังเกิดผลดีขึ้นด้วย

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2520 ระบุว่า "การฝึกหัดครูเป็นการศึกษามุ่งสร้างครูให้สามารถปฏิบัติตนและทำหน้าที่เป็นผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาโดยรอบคอบขึ้นในตัวผู้เรียน เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมในระบอบวิญญูชนจะพึงปฏิบัติได้ และมีลักษณะที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย และระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทั้งในบุคลิกภาพทั่วไป ความสัมพันธ์ต่อศิษย์และบทบาทต่อสังคม"¹

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีเมืองการพิมพ์, 2520), หน้า 10.

นอกจากนี้ยังถือว่า การจัดการฝึกหัดครูเป็นการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา อาจารย์ในวิทยาลัยครูจึงต้องคำนึงอยู่เสมอว่า ตนเองมีภารกิจเช่นเดียวกับอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ซึ่งมีภารกิจ 4 ประการคือ (1) การสอน (2) การวิจัย (3) การบริการสังคม และ (4) การทำนุบำรุงและส่งเสริมวัฒนธรรม¹

ส่วนทางค่านิยมและแนวการจัดการฝึกหัดครูตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะเวลาที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) ได้ระบุขอบข่ายและความรับผิดชอบของการฝึกหัดครูให้สอดคล้องกับภารกิจดังกล่าวโดยสรุปดังนี้

1. ด้านการผลิตครู เน้นคุณภาพของครูที่ผลิตออกไปเป็นพิเศษ
2. ฝึกอบรมครูประจำการ เพื่อเพิ่มวิทยฐานะและปรับปรุงวิธีสอนของครู
3. ส่งเสริมการวิจัย ค้นคว้า และนำผลการวิจัยมาใช้ในการฝึกอบรมและปรับปรุง

คุณภาพการผลิตครู

4. ส่งเสริมการบริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน ที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบของสถาบันฝึกหัดครูนั้น ๆ ทั้งนี้จะเน้นการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมด้วย รวมทั้งภารกิจด้านการบริหาร²

เมื่อสถาบันฝึกหัดครูมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องเหล่านี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า การดำเนินงานของสถาบันจะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของอาจารย์ในสถาบันเป็นสำคัญ และการที่อาจารย์จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจารย์จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทและความรับผิดชอบ และสามารถปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี แต่ในสภาพที่เป็นจริงแล้ว อาจารย์ในวิทยาลัยครูส่วนใหญ่ยังคงปฏิบัติงานได้แต่เฉพาะในบางบทบาท ไม่ครอบคลุมทุกบทบาทที่ควรจะเป็น

¹คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, การปฏิรูปการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, 2518), หน้า 258.

²กรมการฝึกหัดครู, นโยบายและการจัดการฝึกหัดครูตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะเวลาที่ 4 (2520-2524) (กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, 2520), หน้า 12-13.

ในเรื่องนี้ พระนอม แก้วกำเนิกได้กล่าวว่า "มีครูอาจารย์อีกจำนวนไม่น้อยที่ยังไม่ได้เริ่มปฏิบัติงาน
 ด้านต่าง ๆ แต่ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่เพียงในเรื่องการสอนตามตารางสอนที่วิทยาลัยครูกำหนด อัน
 เป็นส่วนผลิตครูแต่ประการเดียว"¹ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากความไม่เข้าใจถึงบทบาทและความ
 รับผิดชอบที่พอ จึงขาดแนวทางในการปฏิบัติงาน ซึ่งตรงกับข้อสังเกตในการสัมมนาเรื่อง แนวใหม่
 ของการฝึกหัดครู ที่ว่า "มีครูอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูจำนวนไม่น้อยยังสงสัยในบทบาท หน้าที่
 ความรับผิดชอบของตนว่ามีอะไรบ้าง จึงทำให้เกิดความไม่มั่นใจในการปฏิบัติงานและการปรับปรุง
 ตนเอง"² การสัมมนาดังกล่าวได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 20-22 เมษายน 2520 โดยกรมการฝึกหัดครู
 และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ด้วยความร่วมมือขององค์การยูนิเซฟได้เสนอแนะ
 บทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูไว้ดังนี้ (1) การสอน (2) การนิเทศ
 การสอน (3) การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ (4) งานวิจัย (5) กิจกรรมเสริมหลักสูตร
 (6) การให้บริการชุมชนและสังคม และ (7) หน้าที่พิเศษอื่น ๆ³

จะเห็นได้ว่า บทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ในวิทยาลัยครูมีมากมาย แต่ละบทบาท
 จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความสามารถมากเป็นพิเศษ และอาจารย์จำเป็นต้องปฏิบัติหลายบทบาท
 ในขณะเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ของวิทยาลัยครูลำปาง จึงเห็นสมควรที่จะได้ทำ

¹ พระนอม แก้วกำเนิก, "งานของวิทยาลัย", คุรุปริทัศน์ 2 (กันยายน 2520) : 8.

² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและกรมการฝึกหัดครู, รายงานการสัมมนา
 เรื่องแนวใหม่ของการฝึกหัดครู (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
 และกรมการฝึกหัดครู, 2520), หน้า 29.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 29-33.

การวิจัยเพื่อศึกษาถึงความรู้ ความเข้าใจของอาจารย์ในการปฏิบัติตามบทบาทและความรับผิดชอบ เหล่านั้น เพื่อค้นหาความต้องการในการเสริมความรู้ เกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบดังกล่าว ตลอดจนอุปสรรค ปัญหาต่าง ๆ และเพื่อนำผลที่ได้มาพิจารณาวางโครงการพัฒนาอาจารย์ที่เหมาะสมกับสภาพของวิทยาลัยครูลำปางต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการและรูปแบบของการพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา
2. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของคณาจารย์ในวิทยาลัยครูลำปาง ในด้านการพัฒนาอาจารย์
3. เพื่อเสนอโครงการพัฒนาอาจารย์ที่เหมาะสมกับสภาพของวิทยาลัยครูลำปาง

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาครั้งนี้จะเป็นการศึกษาข้อมูล และความรู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อสร้างโครงการพัฒนาอาจารย์ที่เหมาะสมสำหรับวิทยาลัยครูลำปางโดยเฉพาะ
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับสร้างโครงการและทดสอบความเป็นไปได้ของโครงการ ประกอบด้วยประชากร 2 กลุ่มคือ ผู้บริหารและอาจารย์ในวิทยาลัยครูลำปางเท่านั้น

ผู้บริหารประกอบด้วย บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งบริหารระดับต่าง ๆ ของวิทยาลัยครูลำปาง ได้แก่ อธิการ รองอธิการ หัวหน้าสำนักงานอธิการ หัวหน้าคณะวิชา และหัวหน้าภาควิชา จำนวน 32 คน

อาจารย์คือข้าราชการครูของวิทยาลัยครูลำปาง ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2521 จำนวน 81 คน

รวมประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้น 113 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาวิธีการและรูปแบบของการพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ จากเอกสาร ตำรา และปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ในด้านนี้ และศึกษาสภาพการพัฒนาพัฒนาอาจารย์ในวิทยาลัยครูต่าง ๆ จาก เอกสาร และจากการส่งแบบสอบถามไปยังรองอธิการฝ่ายวิชาการของวิทยาลัยครู 18 แห่ง จากทุกกลุ่มวิทยาลัยครู โดยสอบถามถึงสภาพการพัฒนาพัฒนาอาจารย์ที่วิทยาลัยครูต่าง ๆ ได้ดำเนินการอยู่ ผลจากการศึกษาในตอนต้นนี้ เพื่อกำหนดแนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาพัฒนาอาจารย์

ตอนที่ 2 ศึกษาสภาพการพัฒนาพัฒนาอาจารย์ของวิทยาลัยครูลำปาง โดยในขั้นต้นได้ศึกษาเอกสาร รายงาน และสัมภาษณ์ผู้บริหารและอาจารย์บางท่าน เพื่อทราบสภาพทั่วไปอย่างแท้จริง แล้วนำข้อมูลดังกล่าวที่ได้รวมกับแนวคิดที่ได้จากตอนที่ 1 ประมวลข้อมูลทั้งหมดพัฒนาเป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัย แล้วนำเครื่องมือดังกล่าวออกไปเก็บข้อมูลจากผู้บริหารและอาจารย์ของวิทยาลัยครูลำปาง

ตอนที่ 3 ออกแบบโครงการพัฒนาพัฒนาอาจารย์ของวิทยาลัยครูลำปาง โดยอาศัยข้อมูลจากตอนที่ 1 และตอนที่ 2 เป็นข้อมูลพื้นฐาน

ตอนที่ 4 นำโครงการไปทดสอบหาความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน (Feasibility study) โดยทดสอบกับผู้บริหาร และอาจารย์กลุ่มเดิม ในการทดสอบหาความเป็นไปได้ของโครงการนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำโครงการอย่างย่อส่งไปให้ผู้บริหารและอาจารย์เพื่อชี้แจงเค้าโครงของโครงการ และสร้างเครื่องมือตรวจสอบแนวโน้มการสนับสนุนโครงการ พร้อมทั้งขอข้อเสนอแนะในการดำเนินงานและการป้องกันอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น

ตอนที่ 5 ปรับปรุงโครงการที่ทดสอบในตอนต้นที่ 4 แล้วเสนอเป็นโครงการพัฒนาพัฒนาอาจารย์สำหรับวิทยาลัยครูลำปางต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารงานวิชาการในวิทยาลัยครู เพื่อนำผลการวิจัยไปดำเนินการพัฒนาอาจารย์ต่อไป
2. เป็นประโยชน์ในการปรับปรุง ส่งเสริม และสร้างบรรยากาศทางวิชาการในวิทยาลัยครูลำปาง
3. เพื่อสนองนโยบายของรัฐ ในอันที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบทบาทและฐานะของครูอาจารย์ เพื่อให้เป็นขุมพลังในการพัฒนาการศึกษา

ความหมายของคำบางคำที่ใช้ในการวิจัย

วิทยาลัยครูลำปาง หมายถึง สถาบันฝึกหัดครูในสังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ

ผู้บริหาร หมายถึง อาจารย์ในวิทยาลัยครูลำปางที่อยู่ในตำแหน่งผู้บริหารระดับต่าง ๆ ได้แก่ อธิการ รองอธิการ หัวหน้าสำนักงาน หัวหน้าคณะ และหัวหน้าภาควิชา

อาจารย์ หมายถึง อาจารย์ในวิทยาลัยครูลำปางที่ทำหน้าที่สอน เป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ เป็นที่ปรึกษากิจกรมเสริมหลักสูตร ให้บริการชุมชนและสังคม นิเทศการสอนและทำการวิจัย

บทบาทและความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกตามตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งมี 6 บทบาท ได้แก่ บทบาทด้านการสอน การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรมเสริมหลักสูตร การให้บริการชุมชนและสังคม การนิเทศการสอนและการวิจัย

การพัฒนาอาจารย์ หมายถึง การช่วยให้คณะอาจารย์ได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ ทักษะรวมทั้งปรับปรุงทัศนคติและเทคนิคต่าง ๆ เกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบของคณะอาจารย์ในวิทยาลัยครู (ทั้ง 6 บทบาทดังที่กล่าวไปแล้ว)

กิจกรรมเสริมความรู้หรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาอาจารย์ หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อให้คณาจารย์ได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ รวมทั้งปรับปรุงทัศนคติและเทคนิคต่าง ๆ เกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบของคณาจารย์ การจัดอบรม การจัดอภิปราย การประชุมปฏิบัติการ เชิญวิทยากรมาบรรยาย จัดนิทรรศการ จัดทำเอกสารเผยแพร่งานวิชาการ เป็นต้น

การสอน หมายถึง การที่อาจารย์จะต้องมีความรู้ ความสามารถครอบคลุมเรื่องหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร วิธีสอนแบบต่าง ๆ เนื้อหาวิชาที่สอน เทคนิคการสอน การผลิตสื่อการเรียน รวมทั้งเทคนิคการวัดผลผู้เรียนและประเมินผลผู้สอน

การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ หมายถึง การที่อาจารย์จะต้องมีความรู้ ความสามารถครอบคลุมเรื่องโปรแกรมการเรียนของนักศึกษา ระเบียบการวัดผลของวิทยาลัย เทคนิคการให้คำปรึกษาและการแก้ปัญหาของนักศึกษา การประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษา

การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง การที่อาจารย์จะต้องมีความรู้ความสามารถครอบคลุมเรื่ององค์การนักศึกษา การเป็นที่ปรึกษาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมทางค่านิยม การเป็นที่ปรึกษาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมทางค่านิยม (ดนตรี กีฬา ละคร ฯลฯ)

การให้บริการชุมชนและสังคม หมายถึง การที่อาจารย์จะต้องมีความรู้ ความสามารถ ครอบคลุมเรื่อง การวางแผนและการจัดการฝึกอบรม การให้การอบรม การศึกษานอกระบบ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและอาชีพต่าง ๆ ของประชาชนในท้องถิ่น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข อนามัยชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและ การพัฒนาชุมชน

การนิเทศการสอน หมายถึง การที่อาจารย์จะต้องมีความรู้ความสามารถครอบคลุมเรื่อง จุดมุ่งหมายและหลักการของการนิเทศการฝึกสอน และของโครงการฝึกสอน เทคนิคการจัดโปรแกรมต่าง ๆ เพื่อเตรียมนักศึกษาออกฝึกสอน การประเมินผลโครงการฝึกสอน ทักษะการเป็นผู้นำ

เทคนิคทางค่านมนุษย์สัมพันธ์และขบวนการกลุ่ม การประเมินผลนักศึกษาฝึกสอน และการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการฝึกสอน

การวิจัย หมายถึง การที่อาจารย์จะต้องมีความรู้ ความสามารถครอบคลุมเรื่องหลักการและระเบียบวิธีการวิจัย เทคนิคการดำเนินการวิจัย วิธีการเขียนบทความและตำราวิทยากรใหม่ ๆ และผลการวิจัยทางการศึกษา

ลำดับขั้นในการ เสนอรายงานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้จัดลำดับขั้นในการ เสนอข้อมูลไว้ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึง ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย ความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัย และลำดับขั้นในการ เสนอรายงานการวิจัย

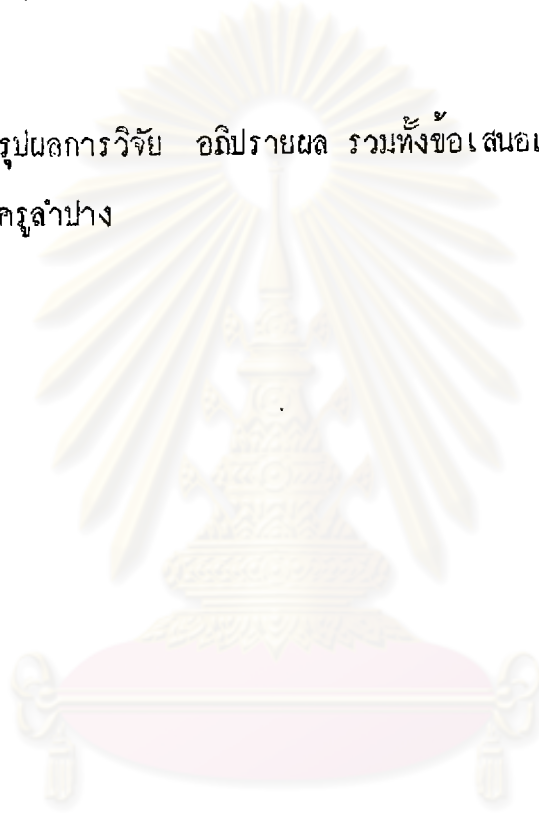
บทที่ 2 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอาจารย์ กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาอาจารย์ การพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศอังกฤษ การพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา การพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย และสรุปลักษณะทั่วไปของการพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา

บทที่ 3 การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ และความต่องการในการพัฒนาอาจารย์ของวิทยาลัยครูลำปาง โดยกล่าวถึง สภาพปัจจุบันของวิทยาลัยครูลำปาง แนวคิดและหลักการพื้นฐานในการดำเนินการวิจัย การพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือในการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอข้อมูล

บทที่ 4 โครงการพัฒนาอาจารย์ของวิทยาลัยครูลำปาง กล่าวถึง แนวคิดพื้นฐานในการออกแบบโครงการพัฒนาอาจารย์ของวิทยาลัยครูลำปาง ขอบเขตของงานพัฒนาอาจารย์ การกำหนดโครงการพัฒนาอาจารย์ การทดสอบความเป็นไปได้ของโครงการ และผลการทดสอบโครงการ

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล รวมทั้งข้อเสนอแนะ และโครงการพัฒนาอาจารย์ของวิทยาลัยครูลำปาง

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย